

Výklad přechodných ustanovení novely zákona o rozhodčím řízení

28.2.2024 - | Ústavní soud ČR

Stěžovatelé (každý zvlášť) jako spotřebitelé podepsali s vedlejší účastnicí (úvěrovou společností) smlouvy o revolvingovém úvěru a zároveň i rozhodčí smlouvy, v nichž bylo ujednáno, že případné spory ze smlouvy budou rozhodovány v rozhodčím řízení.

Oba stěžovatelé se následně dostali do finančních problémů, nemohli úvěry splácet, a úvěry tak byly zesplatněny. Jelikož stěžovatelé neuhradili vyčíslený dluh, podala vedlejší účastnice návrhy na zahájení rozhodčího řízení. Rozhodce shledal oba návrhy důvodnými a uložil stěžovatelům povinnost uhradit vedlejší účastnici dané částky i s úroky, smluvní pokutou a náklady rozhodčího řízení. Následně vedlejší účastnice uplatnila rozhodčí nálezy jako exekuční tituly v exekucích nařízených usneseními obvodních soudů. Oba stěžovatelé navrhli zastavení a odklad exekuce, a to zejména z důvodu nemravnosti smluvních podmínek a neplatnosti rozhodčích smluv.

Obvodní soudy exekuce obou stěžovatelů přerušily a uložily stěžovatelům, aby podali návrh na zrušení rozhodčích nálezů. V případě obou stěžovatelů Krajský soud v Hradci Králové návrh zamítl. Krajský soud svá zamítavá rozhodnutí odůvodnil tím, že je třeba postupovat podle zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění novely č. 258/2016 Sb. Uvedl, že novela č. 258/2016 Sb. speciálně neupravuje použití novelizovaného znění zákona na řízení o zrušení rozhodčích nálezů. Proto krajský soud postupoval podle obecných principů a aplikoval na věc novelizovanou právní úpravu. Oba stěžovatelé podali odvolání k vrchnímu soudu, který rozsudky krajského soudu zčásti potvrdil a zčásti odvolání odmítl. Proti rozsudkům vrchního soudu podali stěžovatelé dovolání k Nejvyššímu soudu, který svými usneseními dovolání odmítl. Právě až tato rozhodnutí vydaná v řízení o zrušení rozhodčích nálezů stěžovatelé napadli ústavními stížnostmi. Podle jejich právního názoru je třeba, zejména s ohledem na ochranu práv spotřebitele jako slabší strany, aplikovat v jejich případě na řízení o zrušení rozhodčího nálezu zákon o rozhodčím řízení ve znění do 30. 11. 2016, nikoliv ve znění novelizovaném zákonem č. 258/2016 Sb.

Druhý senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj David Uhlíř) napadená rozhodnutí zrušil, protože jimi bylo zasaženo do práva stěžovatelů na řádný proces a na ochranu vlastnictví. Ústavní soud se v nálezu zabýval sporným výkladem přechodných ustanovení novely zákona o rozhodčím řízení, který má zásadní význam pro zachování práv stěžovatelů. Dospěl k závěru, že ustanovení čl. IX bodu 2 části sedmé zákona č. 258/2016 Sb. není možné vyložit tak, že pod pojem „rozhodčí řízení“ lze podřadit i přezkum rozhodčích nálezů soudem (tedy řízení o zrušení rozhodčího nálezu), jak požadují stěžovatelé. Toto ustanovení totiž tak široký výklad nepřipouští. Jedná se však o mezeru v právu, kterou je třeba, zejména s ohledem na princip ochrany spotřebitele, vyplnit soudcovským dotvářením práva.

Ústavní soud se v nálezu vyjádřil k rozdílu mezi výkladem práva a soudcovským dotvářením práva. Vymezil, v jakých případech je dotváření práva přípustné a pro zachování ústavně zaručených práv jednotlivců dokonce potřebné. Tak tomu bylo i v projednávané věci. Podle Ústavního soudu obecné soudy napadenými rozhodnutími porušily ústavně zaručená práva stěžovatelů tím, že se při výkladu ustanovení zákona omezovaly na (primárně) jazykový výklad. Ustanovení čl. IX bod 2 části sedmé zákona č. 258/2016 Sb. totiž představuje axiologickou mezeru v právu, kterou je nutné překlenout právě soudcovským dotvořením práva.

Právní věty:

Na základě ustanovení čl. IX bodu 2 části sedmé zákona č. 258/2016 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o spotřebitelském úvěru, je třeba pod pojem „rozhodčí řízení“ analogicky zahrnout také řízení o zrušení rozhodčího nálezů ve smyslu § 31 a následujících zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění účinném do 30. 11. 2016.

Pokud obecné soudy aplikují v řízení o zrušení rozhodčího nálezů, který byl vydán na základě rozhodčí smlouvy uzavřené před 30. 11. 2016, zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění účinném od 1. 12. 2016, poruší tím právo spotřebitele na řádný proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a v důsledku toho i právo na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

<https://www.usoud.cz/aktualne/vyklad-prechodnych-ustanoveni-novely-zakona-o-rozhodcim-rizeni>